

4. SNEEUWGORZEN VANGEN (U. Rijpma)

In 1970 werd begonnen met het verhogen van de zeedijk tussen Harlingen en Zwarte Haan in het kader van de Deltawet. Het trekgedrag van de Sneeuwgorzen (*Plectrophenax nivalis*) werd hierdoor beïnvloed.

Voorheen werd de soort regelmatig aan de zeedijk gezien, echter meest tijdens voor- en najaarstrek. Door de bovengenoemde werkzaamheden ontstond op de taluds van de zeewering een vrij open vegetatie. Daardoor kwam beschikbaar een ideaal fourageergebied voor de Sneeuwgorzen tot stand.

De situatie is nu als volgt: Eind september/begin oktober arriveren de eerste Sneeuwgorzen. Vrijwel de gehele winter verblijven ze langs de zeedijk: gedurende perioden van strenge winter verlaten ze deze plaats tijdelijk. In de loop van maart vertrekken de gorzen.

Het verblijf van Sneeuwgorzen langs de Waddenkust bracht ons op het idee deze soort aan een nadere studie te onderwerpen. In eerste instantie om iets te weten te komen over de herkomst van deze "Wintergasten".

De eerste pogingen om de gorzen te vangen en te ringen begonnen in november 1973, daarna elk winterseizoen. De door ons ontwikkelde vangmethode wordt hieronder besproken.

Het bleek moeilijk om een doeltreffende methode te ontwikkelen. Begonnen werd met een 2-deurs slagnet. Dit net werd uitgelegd op plaatsen, waar de Sneeuwgorzen regelmatig kwamen om voedsel tot zich te nemen. Twee "typen" fourageergebieden deden zich voor:

- gedeelten van de zeedijk, waar door (graaf)werkzaamheden een open, kruidenrijke vegetatie was ontstaan,
- tussen zeedijk en pier kan in de luwte een "strandje" liggen; wanneer daarop langs de vloedlijn aanspoelsel lag, werd daar eveneens naar voedsel gezocht.

Na enige tijd bleek het gebruik van een 2-deurs net (totale afmeting 6x4 m.) weinig succesvol. Het leek alsof de Sneeuwgorzen, die al lopend fourageren, een soort drempelvrees hadden om binnen het vangbereik van de beide netten te komen. Getracht werd deze drempelvrees op te heffen, door het gebruik van lokkers en geluid. Ook toen bleven de vangstresultaten onbevredigend; de drempelvrees bleef bestaan.

We zoeken de oorzaak hiervan in het feit, dat Sneeuwgorzen meest in groepsverband leven; waarbij de groep een sterkere aantrekkingskracht heeft, dan geluid of lokker op de gorzenbaan.

Om de drempelvrees op te heffen werd overgegaan op het gebruik van een 1-deurs slagnet. Hoewel de drempelvrees kleiner bleek, waren de vangsten bij gebruik van geluid als van lokkers nog gering; een mogelijke reden hiervoor is reeds aangehaald.

Daarom werd geprobeerd, voedsel als lokmiddel te gebruiken. Op de plaatsen, waar de gorzen vaak fourageerden, werd regelmatig voedsel gestrooid. Als voedsel diende hierbij afval uit een tarweschooninrichting; het bestaat uit deeltjes van tarwekorrels, onkruidzaden en kaf. Vonden de Sneeuwgorzen dit voedsel, dan kwamen ze vele malen per dag om dit tot zich te nemen. De ervaring leerde dat minstens twee maal per dag voedsel moest worden gestrooid, om zo de vogels aan deze plaatsen te binden. Twee vaste plaatsen werden gehandhaafd:

- a. Een stukje zeedijk bij Oosterbierum;
- b. Een stukje "strand" bij Westhoek, onder St. Jacobi Parochie.

De laatste lokatie werd het meest gebruikt in verband met de geïsoleerde ligging. Op grond van deze ervaringen is de procedure nu als volgt.

Het slagnet wordt uitgelegd, waarbij het voer in een strook langs de binnenkant van het opgevouwen net wordt gestrooid (zie fig. 1). Dit gebeurt 's morgens vroeg, voordat het licht begint te worden. In de schemer komen de Sneeuwgorzen al aangevlogen, aangelokt door het voer. Soms zijn ze al aanwezig, terwijl we nog bezig zijn met het net uit te leggen. Het opgevouwen net wordt gekamoufleerd met behulp van stenen of planken, die het hele winterseizoen blijven liggen. Is het net enige malen dichtgeklapt, dan is het nauwelijks zinvol om nog door te gaan. De gorzen worden dan erg argwanend. Het heeft nogal wat tijd en moeite gekost, om een doelmatige vanginrichting te ontwerpen. De door ons gebruikte versie van het slagnet is weergegeven in figuur 1. Het is een zgn. druipnet van 6x2 mtr., maaswijdte ca. 20x20 mm., 3-draads. Om het net soepel en snel te kunnen overhalen, zijn op de draaipunten rijwielnaven aangebracht. Dit, gekombineerd met het gebruik van zeil-elastiek, maakt dat de vanginrichting zeer bedrijfszeker is. Ook is de installatie zo uitgevoerd dat deze door één persoon binnen 20 minuten uitgelegd kan worden. Het gewicht van het materiaal is zo klein mogelijk gehouden, waardoor het geheel gemakkelijk vervoerbaar is. Het trektouw wordt bediend vanuit de auto; als dit niet mogelijk is, wordt een provisorische schuilhut gebruikt; geen overbodige luxe, als men de weersomstandigheden langs de Waddenkust in aanmerking neemt.

Resultaten

In tabel I staan per seizoen de resultaten, die konden worden behaald met de door ons ontwikkelde methode. In totaal zijn 1207 Sneeuwgorzen gevangen en van een ring voorzien. Ook het aantal vangdagen is vermeld. Het aantal vogels, gevangen op één dag, varieert nogal. Op sommige dagen is het resultaat nihil geweest. Als uitschieter naar de andere kant kan een dag genoemd worden met een vangst van 56 nog te ringen vogels. Dat in het eerste seizoen ('73-'74) relatief weinig Sneeuwgorzen zijn gevangen, hangt samen met het feit, dat onze methode toen nog voor verbetering vatbaar was. Naast de 1207 genoemde vogels zijn nog ongeveer 400 exemplaren teruggevangen. Dit betrof voornamelijk vogels, die eerder in hetzelfde seizoen door ons geringd waren; maar tevens waren er enkele die één of meer seizoenen eerder door ons geringd waren.

De omvang van onze vangsten wordt duidelijk, wanneer men deze vergelijkt met het aantal Sneeuwgorzen, gevangen in de periode 1911 tot en met 1972. Toen zijn in totaal 350 individuen geringd (Speek, ringverslagen 1911-1970, 1971, 1972, 1973). Van de door ons geringde Sneeuwgorzen zijn 7 exemplaren op een andere plaats, maar in hetzelfde seizoen, teruggemeld. Daarnaast zijn 5 vogels met een "vreemde" ring door ons gecontroleerd, waaronder 2 buitenlandse.

Tabel I : AANTAL GEVANGEN SNEEUWGORZEN.

Seizoen:	Aantal Vangdagen:	Aantallen:
1973/1974	10	136
1974/1975	19	406
1975/1976	22	336
1976/1977	24	329

